

GEOGRAFSKE OSNOVE SUVREMENIH PROMJENA ZAPADNOG DIJELA OTOKA KORČULE

I. CRKVENČIĆ, D. FELETAR, A. MALIĆ, M. POČAKAL,
J. RIĐANOVIĆ

S Huma, najvišeg vrha (377 m) zapadne polovice otoka Korčule, pruža se lijep vidik na ovaj dio otoka, najgušće naseljenog na našem Jadranu. Vidik ispunjava naselje Vela Luka, smještena na obali, i naselje Blato, smješteno u unutrašnjosti otoka.

Oba naselja okružuje bezbroj napuštenih ili slabo obrađivanih parcela koje se većinom terasasto pružaju po padinama brojnih uzvišenja ali kojih u velikom broju ima i u samom polju Blata. Te parcele predstavljaju fosilizirane tragove nekad dominantne gospodarske grane otoka — poljoprivrede.

Nastavnici terenskog praktikuma studenata II godine Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pokušali su da u okviru terenskog rada sa studentima otkriju određene procese koji karakteriziraju suvremeni život ali i određuju daljnji razvoj starog agrarnog ali i matičnog naselja Blata i novijeg naselja — Vele Luke — koje je raslo ne samo postepenim preljevanjem dijela stanovništva iz Blata već još više vlastitim prirodnim prirastom.*)

Od velikog broja različitih geografski relevantnih problema za razradu na terenu izabrana su samo slijedeća pitanja:

— stupanj postignute deagrarizacije te njezin utjecaj na tipove domaćinstava i strukturu stanovništva određenu dobnim skupinama i glavnim djelatnostima,

— struktura postojeće poljoprivrede, kao ostatak nekad dominantne gospodarske grane otoka,

— razvoj industrije Vele Luke i Blata, te teritorijalno širenje naselja Vela Luka,

*) Korčula je naš najnapučeniji otok s najvećom koncentracijom stanovništva u naseljima Veloj Luci i Blatu i najintenzivnijom agrarnom djelatnošću u prostranom Blatskom polju. Prvi put izveli smo terensku nastavu godine 1970, kada smo boravili u Veloj Luci, posjetili smo Blatsko polje i Blato, onda najveće naselje na otoku Korčuli i cjelokupnom arhipelagu Jadrana. Slijedeće, 1971. godine organiziran je i ostvaren praktikum opet u Veloj Luci. Tada je i izvršena reambulacija tlorisa naselja Vela Luke i prikupljeni su preliminarni podaci o stanju opskrbe stanovništva vodom. Godine 1972. zahvaljujući prethodnoj organizaciji, koju je financijski omogućio Institut za geografiju Sveučilišta i svesrdnoj pomoći Mjesnog ureda u Veloj Luci, pomoću predsjednika druga Stipe Zlokića, provedena je anketa na posebno pripremljenim upitnicima o stanju opskrbe stanovništva vodom i opremljenosti domaćinstava higijensko-sanitarnim uređajima. Ekipni rad izvodio se u osam grupa, jer je gradski teritorij Vela Luke bio, za popis stanovništva 1971., podijeljen na osam statističkih krugova. U međuvremenu zbile su se velike promjene, koje su nas potakle da godine 1984. proširimo rad na terenu s primjerima iz Socijalne i Agrarne tematike (I. Crkvenčić i A. Malić) i o industrijskim funkcijama Vela Luke i Blata (D. Feletar). To nam je i omogućeno odobrenjem Izvršnog vijeća SO Korčula. Predsjednik Izvršnog vijeća, Mato Botica, dipl. oec., bio je vrlo susretljiv i dodijelio nam je iz katastra Andriju Batistića, dipl. ing. geodezije, za stručnu pomoć pri kartiranju u Blatskom polju, pa im se ovim putem najljepše zahvaljujemo.

— opskrba stanovništva vodom, kao pokazatelj stupnja postignutog društvenog razvoja.

PROCES DEAGRARIZACIJE

Ako pod pojmom deagrarnizacije podrazumijevamo napuštanje poljoprivrede sa strane dijela poljoprivrednog stanovništva, onda nam angažiranost aktivnih članova (15—60 godina) domaćinstava u radu na vlastitom poljoprivrednom posjedu ili zaposlenih izvan vlastita poljoprivredna posjeda može poslužiti kao jedan od pokazatelja postignutog stupnja društvenog razvoja, shvaćenog kao razvoj od agrarnog — preko industrijskog — u tercijarno društvo.

Provedena anketa u 143 domaćinstva Blata (13,0% domaćinstva tog naselja) i 145 domaćinstva Vele Luke (9,7% domaćinstva tog naselja) otkriva postojanje četiri tipa domaćinstava među kojima brojčano prevladavaju nepoljoprivredna i staračka domaćinstva dok je udio poljoprivrednih i mješovitih domaćinstava sasvim malen.

Podaci tabl. I pokazuju da je proces deagrarnizacije u oba naselja bio intenzivan i da su čista poljoprivredna domaćinstva gotovo sasvim nestala. Relativno je malen udio i mješovitih domaćinstava, što ukazuje da i ona domaćinstva koja imaju poljoprivredni posjed taj posjed više ne smatraju značajnijim izvorom prihoda.

Interesantno je, dalje, naglasiti da u udjelima različitih tipova domaćinstva ne postoje gotovo nikakve razlike između dva istraživana naselja, što znači da je proces deagrarnizacije u oba naselja bio jednako intenzivan.

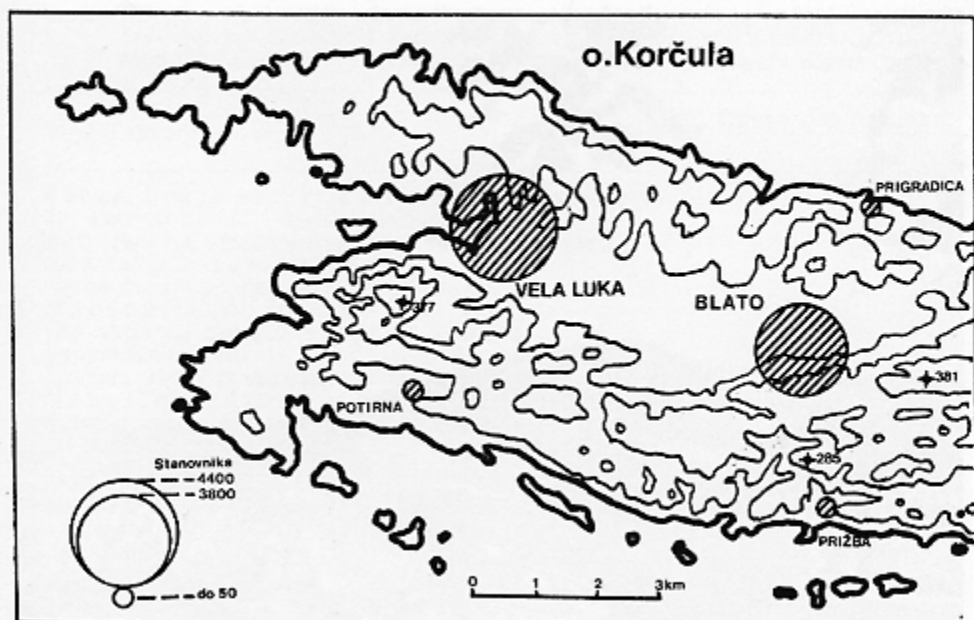
No, podaci o tipovima domaćinstava, dobiveni na osnovi odgovora anketiranih o isključivom sudjelovanju pojedinih aktivnih članova domaćinstva ili u radu na vlastitom posjedu ili pak zaposlenih izvan poljoprivrednog posjeda, ne daju pravu sliku o domaćinstvima s obzirom na izvore njihova prihoda.

Središnjem podataka ankete o izvorima prihoda domaćinstava pokazalo se, naime, da isti tipovi domaćinstva mogu imati različite izvore prihoda. To je naročito vidljivo kod nepoljoprivrednih domaćinstava.

U Veloj Luci većina nepoljoprivrednih domaćinstava (57,5%) ima prihode isključivo na osnovi zaposlenja njihovih članova izvan vlastita poljoprivrednog posjeda. Većina ostalih domaćinstava ovog tipa ima mješovite izvore prihoda s time što više od 60% prihoda dobivaju na osnovi zaposlenja a ostatak prihoda primaju iz drugih izvora, pretežno poljoprivrede.

U Blatu, naprotiv, prihode isključivo na osnovi zaposlenja njihovih članova domaćinstva izvan vlastita poljoprivredna posjeda ima tek nešto manje od četvrtine svih nepoljoprivrednih domaćinstava. Čak 60,2% nepoljoprivrednih domaćinstava ovog naselja ima mješovite izvore prihoda s time što više od 60% prihoda dolazi iz osnova zaposlenja izvan poljoprivrede a ostatak prihoda iz drugih izvora, pretežno poljoprivrede.

Naveden nesklad između tipova domaćinstava, određenih na osnovu odgovora anketiranih o angažiranosti aktivnih članova bilo na vlastitom posjedu bilo zapošljavanjem izvan posjeda, i domaćinstava na osnovu nji-

Sl. 1. Zapadni dio Korčule s naseljima Blato i Vela Luka

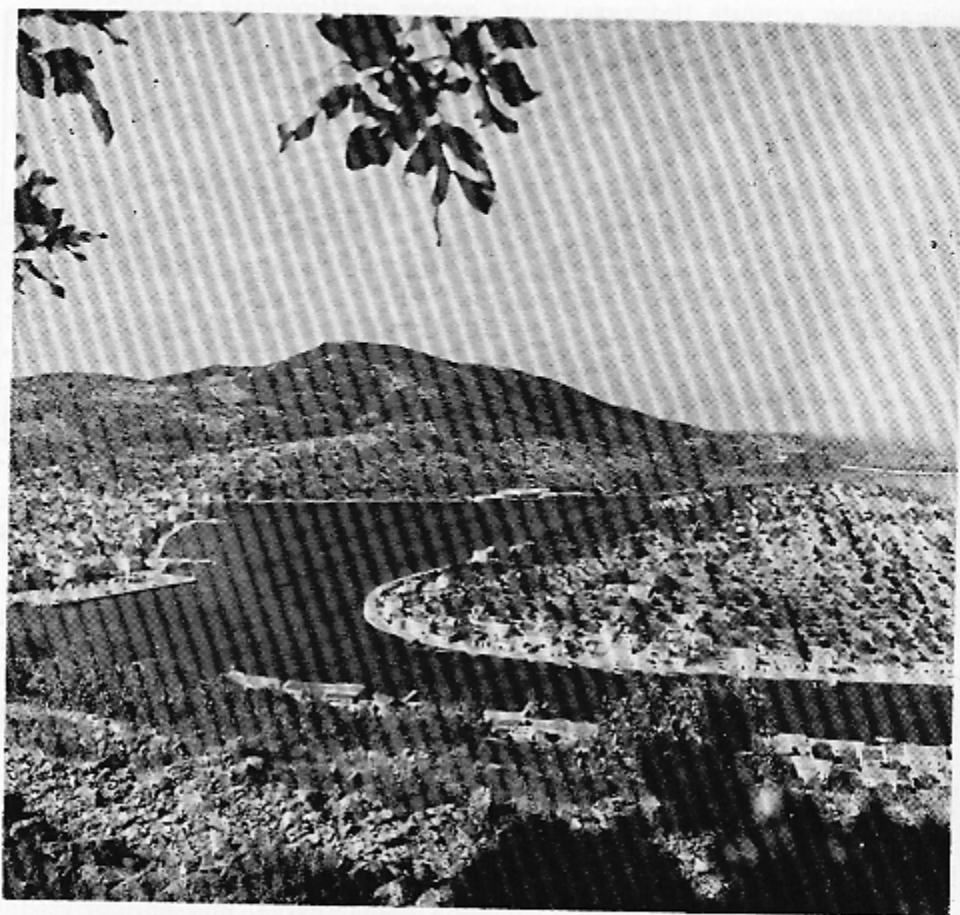
Fig. 1. Western portion of the island of Korčula with the settlements Blato and Vela Luka

novih izvora prihoda je razumljiv kad se istakne da velik broj domaćinstava, uključujući tu i nepoljoprivredna domaćinstva, ima poljoprivredni posjed s kojeg dobiva više ili manje koristi.

Sva domaćinstva koja iz poljoprivrede ne postižu novčane prihode poljoprivredu ne smatraju izvorom prihoda. Oni iz poljoprivrede dobivaju vino, smokve, masline i nešto povrća. To se, uglavnom, potroši za vlastite potrebe.

Stanovništvo oba naselja brojčano je raslo do neposredno nakon prvog svjetskog rata. Otada stanovništvo Blata brojčano opada a stanovništvo Vela Luke, s izuzetkom kratkog razdoblja (1921—1931.) opadanja, uglavnom stagnira. Od 1971. g., međutim, navedena dva naselja pokazuju sasvim suprotne pravce u kretanju broja njihova stanovništva.

Dok stanovništvo Vela Luke pokazuje slabiji porast broja stanovnika, stanovništvo Blata je od 1971. g. brojčano opalo za čak 35%, odnosno od 5.912 na 3.843 stanovnika! Za kratko razdoblje od 10 godina ovaj je pad broja stanovnika velik i zabrinjava. Ovo je do sada najveći pad broja stanovnika Blata u jednom međupopisnom razdoblju. U godinama između 1971. i 1981. g. Vela Luka je prvi put brojem stanovnika premašila Blato!

Fot. 1. Pogled na izuzetan zaštićeni zaljev Vele Luke i najvišu točku zapadne Korčule Hum (377 m) (Foto: Pavličević)

Uprkos ovako suprotnim pravcima kretanja broja stanovnika dvaju naselja sastav njihova stanovništva prema dobnim skupinama gotovo se ne razlikuje, što donekle iznenađuje.

U oba naselja udio stanovnika sa 60 i više godina života je velik jer na stanovništvo te dobne skupine spada više od 20% ukupnog stanovništva.

Sastav stanovništva prema granama djelatnosti odgovara stupnju postignute deagrarijacije. Ni u ovom pogledu nema većih razlika između dvaju naselja, što također iznenađuje.

Tabl. 1. Tipovi anketiranih domaćinstava određenih prema učešću aktivnih (15—60. g.) muških i ženskih članova s radom na vlastitom poljoprivrednom posjedu ili zaposlenih izvan vlastita poljoprivrednog posjeda

Tipovi domaćinstava	Broj tipova domaćinstava:			
	Blato		Vela Luka	
1. Čista poljoprivredna domaćinstva: svi aktivni muški i ženski članovi rade isključivo na vlastitom poljoprivrednom posjedu	—	—	3	2,1
2. Staračka domaćinstva: Nema članova ispod 60 godina starosti	21	14,7	28	19,3
3. Mješovita domaćinstva: Dio aktivnih muških ili ženskih članova domaćinstva radi na vlastitom poljoprivrednom posjedu a dio je zaposlen izvan posjeda	9	6,3	1	0,7
4. Nepoljoprivredna domaćinstva: Svi aktivni muški i ženski članovi domaćinstva su zaposleni izvan vlastitog poljoprivrednog posjeda	113	79,0	113	77,9
	143	100%	145	100%

Tabl. 2. Tipovi anketiranih domaćinstava prema izvorima prihoda

Izvori prihoda	Tipovi domaćinstva ¹⁾							
	Blato				Vela Luka			
	1	2	3	4	1	2	3	4
1. Isključivo iz vlastitog poljoprivr. posjeda	—	3	—	—	2	—	—	—
2. Više od 60% iz vlastitog poljoprivr. posjeda, ostalo iz drugih izvora	—	—	2	2	1	2	1	—
3. Isključivo na osnovi zaposlenja	—	—	—	26 (23,0)	—	5	—	65 (57,5)
4. Više od 60% na osnovi zaposlenja, ostalo iz drugih izvora	—	5	6	68 (60,2)	—	4	—	41 (36,9)
5. Podjednako (40—60%) iz vlastitog poljoprivrednog posjeda i na osnovu zaposlenja, ostalo iz drugih izvora	—	2	—	12 (10,6)	—	—	—	1
6. Više od 50% iz drugih izvora (isključujući poljoprivredu i za- poslenje), pretežno iz turizma, mirovina, ušteta, pomoći i sl.	—	11 (52,4)	1	5	—	17 (60,7)	—	6
Ukupno	—	21 100%	9 100%	113	2	28 100%	1 100%	113 100%

1) Brojevi pod tipovima domaćinstava odgovaraju brojevima tipova domaćinstva na tabl. 1.

Tabl. 3. Tipovi anketiranih domaćinstava koja posjeduju poljoprivredni posjed¹⁾

Naselja	% tipova domaćinstava s poljoprivrednim posjedom			
	Poljoprivredna domaćinstva	Staračka domaćinstva	Mješovita domaćinstva	Nepoljoprivredna domaćinstva
Blato	—	28,6	100	61,9
Vela Luka	100	67,8	100	58,4

1) Poljoprivredni posjed se pretežno sastoji iz čokota vinove loze, stabala maslina i smokava te nešto vrta.

Tabl. 4. Stanovništvo Blata i Vele Luke od 1857. do 1981.

Naselja	1857.	1869.	1880.	1890.	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.
Blato	3450	4928	4025	4981	5781	7107	8050	8073	5604	5676	5148	5912	3843
Vela Luka	1218	—	1940	2632	3563	4334	5026	4038	4091	4310	4297	4193	4395

Tabl. 5. Sastav stanovništva anketiranih domaćinstava prema dobnim skupinama

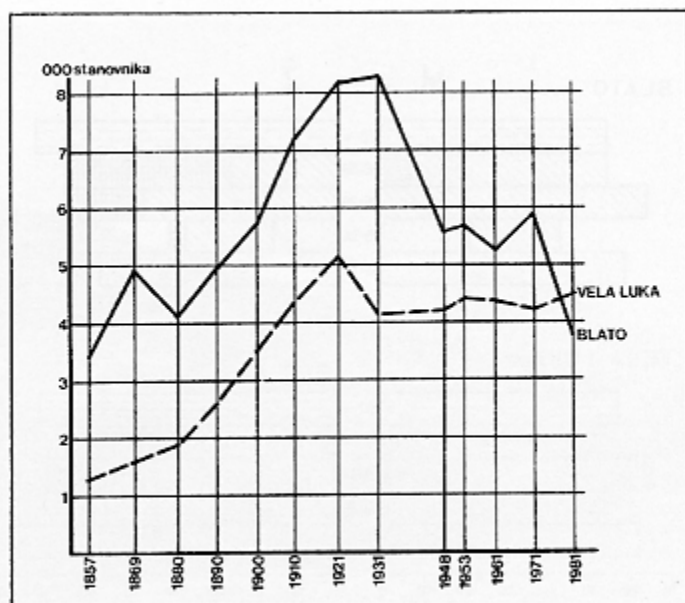
Dobne skupine	Naselja			
	Blato		Vela Luka	
0—24 godine	211	35,9	214	35,3
25—39 godina	130	} 42,5	136	} 261
40—59 godina	119		126	
60 godina i više	127	21,6	132	21,7
Ukupno	587	100%	607	100%

Tabl. 6. Sastav stanovništva anketiranih domaćinstava prema osnovnim grupama djelatnosti

Naselja	Broj stanovnika		Sastav stanovništva prema djelatnostima				
	1981 ¹⁾	1984 ²⁾	Poljoprivredno stanovništvo	Zaposleno stanovništvo	Kućanice	Djeca i polaznici škola	Osobe starije od 60 godina
Blato	3843	587 100%	7 1,2	234 39,9	64 10,9	155 26,4	127 21,6
Vela Luka	4395	607 100%	8 1,3	250 41,2	35 5,8	182 30,0	132 21,7

1) Prema statističkom popisu 1981. godine.

2) Utvrđenih u okviru anketiranih domaćinstava.

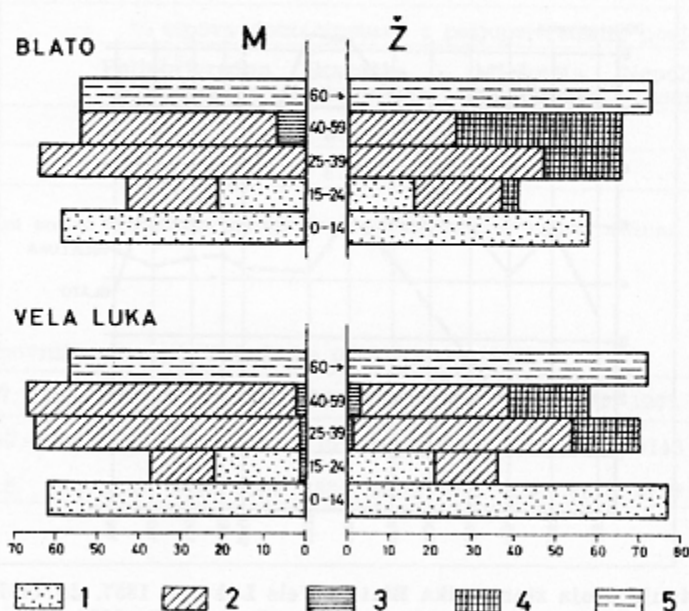
Sl. 2. Kretanje broja stanovnika Blata i Vele Luke od 1857. do 1981. godine
 Fig. 2. Population change in Blato and Vela Luka 1857—1981

Broj poljoprivrednog stanovništva je u oba naselja zalsta samo simboličan i pretežno je starijeg dobnog sastava. Relativno najveći broj aktivnog stanovništva u oba naselja zaposlen je izvan vlastita poljoprivrednog posjeda.

Stalno opadanje broja stanovnika Blata odrazilo se na izgled naselja koje se zbog toga nije mnogo izmijenilo. Vidljive su brojne napuštene kuće ili stanovi. U isto vrijeme u Veloj Luci, u kojoj broj stanovnika već dulje vrijeme stagnira, vidljivo je širenje i obnavljanje naselja.

Postoje, dakle, bitne fizionomske razlike između dvaju naselja. Do sada utvrđen sastav domaćinstava i stanovništva nije, međutim, u skladu s navedenim fizionomskim razlikama. Nema, naime, gotovo nikakvih razlika u sastavu tipova domaćinstava i sastavu stanovnika Blata i Vela Luke.

Podaci tabl. 7. daju uvid i u stupanj društvenog razvoja domaćinstava mjereno opremljenošću kućnim aparatima i posjedovanjem osobnog automobila. Iz tih se podataka vidi da niu ovom pogledu između Blata i Vela Luke nema gotovo nikakve razlike.

Sl. 3. Dobni sastav stanovništva Blata i Vele Luke prema glavnim grupama djelatnosti 1981. godine
 1 — djeca i polaznici škola
 2 — zaposleno stanovništvo
 3 — poljoprivredno stanovništvo
 4 — kućanice
 5 — stanovništvo sa 60 i više godina života

Fig. 3. Age structure of the inhabitants of Blato and Vela Luka by main groups of occupation in 1981:
 1 — children, school-children and students
 2 — employed
 3 — rural population
 4 — housewives
 5 — inhabitants aged 60 and over

Tabl. 7. Struktura anketiranih domaćinstava prema stupnju opremljenosti kućnim aparatima i automobilima

Naselja	% domaćinstava koja posjeduju:						
	Kupao- nicu	Elek- trični ili plinski štednjak	Hlad- njak	Lede- nicu	TV	Stroj za pranje rublja	Osobni automobil
Blato	84,6	97,2	95,8	41,9	91,6	83,2	53,1
Vela Luka	99,3	100,0	100,0	50,3	98,6	97,9	52,4

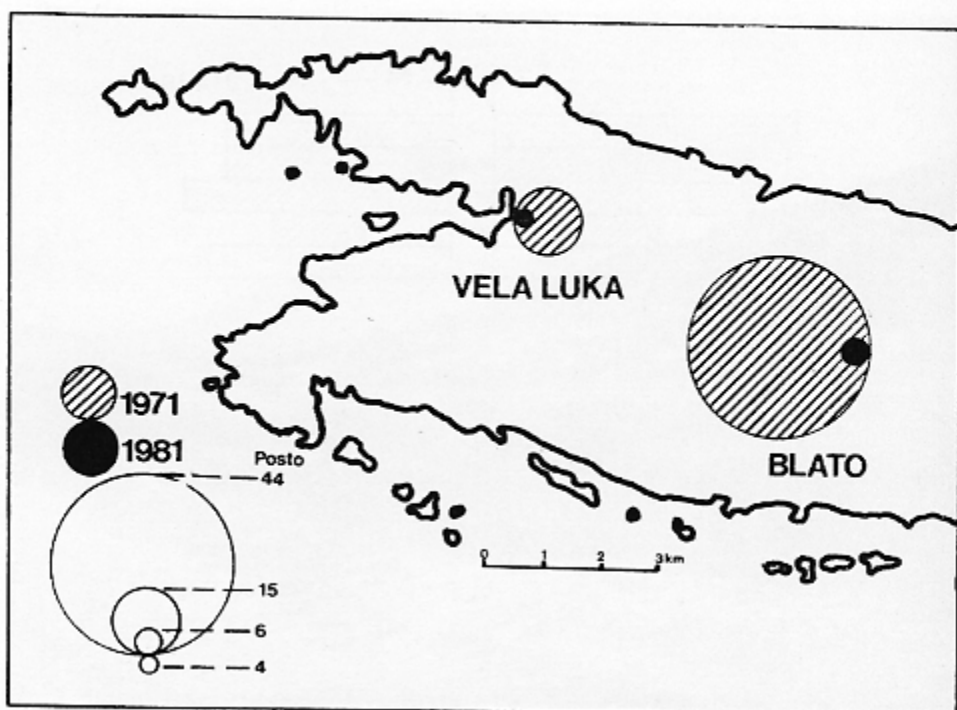

Fot. 2. Dio plodnog Blatskog polja, koji se i navodnjava (Foto: Pavličević)

POLJOPRIVREDA

Istraživanja iskorištavanja zemljišta u SR Hrvatskoj u posljednjih dvadeset godina pokazala su da se prostor općine Korčula u poljoprivredi koristi slabo. Općina Korčula pripada tipu pretežne zastupljenosti livadsko-pašnjačkih površina sa sekundarnom orijentacijom na voćnjačko-vinogradarske površine. Godine 1982. oranične površine općine Korčula bile su s preko 92 posto pod ugarom ili neobrađenim površinama, pa je po ekstenzivnosti iskorištavanja svojih poljoprivrednih površina, općina Korčula spomenute godine bila na prvom mjestu u SR Hrvatskoj.

Polazeći od pretpostavke slabog korištenja poljoprivrednog zemljišta na otoku Korčuli, postavili smo kao jedan od zadataka terenskog praktikum-a detaljnije kartiranje iskorištavanja zemljišta poljoprivredno najvrednijeg dijela otoka — Blatskog polja, glavnog poljoprivrednog prostora stanovnika Blata. S obzirom na ograničenost vremena i broja sudionika u praktikumu, odlučili smo kartirati jugoistočni i središnji, odnosno najvredniji, dio polja. Detaljnim kartiranjem obuhvatili smo 748 katastarskih parcela, odnosno 1308 parcela obrađivanja, s ukupnom površinom

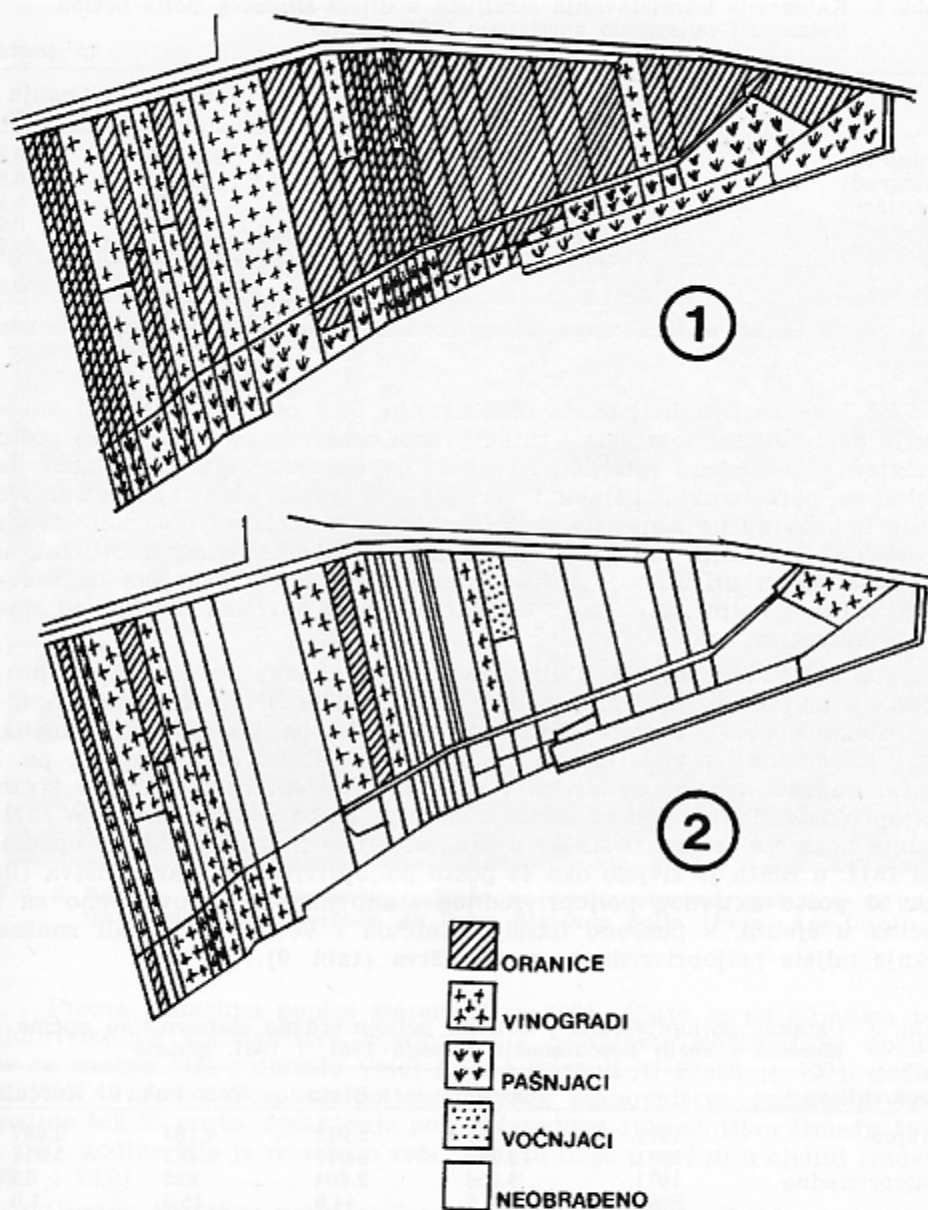
Sl. 4. Sudjelovanje poljoprivrednog stanovništva u ukupnoj slici žiteljstva Blata i Vele Luke 1971. i 1981. godine

Fig. 4. Share of rural population in total population of Blato and Vela Luka in 1971 and in 1981

od 124,5 hektara (oko 40 posto od površine Blatskog polja). Prosječna površina parcele obradivanja iznosi 951,5 četvornih metara.

Prema podacima katastra, u dijelu polja kojeg smo kartirali prevladale su (55,8 posto) oranične površine. Između oraničnih površina nalazile su se parcele vinograda (35,3 posto) i voćnjaka (7,5 posto). Pašnjaci uglavnom zauzimaju rubni jugoistočni dio polja i pokrivaju svega 1,2 posto površine. Katastarski podaci navodili su svega 0,3 hektara neobrađenih površina i te su se pretežno odnosile na putove.

Obradeni podaci provedenog kartiranja pokazali su bitno drugačiju sliku iskorištavanja zemljišta u Blatskom polju. Danas su u Blatskom polju, na njegovom rubnom ali i u središnjem dijelu, vidljive znatne površine neobrađenog zemljišta — na njih otpada čak 39,9 posto kartiranih površina. Površine pod vinogradima (36,5 posto) bitno se ne razlikuju od zabilježenih u katastru, dok su gotovo drastično smanjene površine pod oranicama — na svega 16,8 posto. Površine pod voćnjacima (5,9 posto) i pašnjacima (0,9 posto) u bližem su opadanju.

Sl. 5. Usporedba oblika iskorištavanja dijela kartiranih površina Blatskog polja sa stanjem u katastru
 1 — stanje u katastru
 2 — stanje utvrđeno kartiranjem

Fig. 5. Comparison of exploitation of part of the mapped areas of Blatsko Polje and the situation as registered in the cadastre
 1 — situation as registered in cadastre
 2 — situation established by mapping

Tabl. 8. Kategorije iskorištavanja zemljišta u dijelu Blatskog polja prema katastru i terenskom kartiranju 1984. godine

	Stanje u katastru		Prema kartiranju	
	m ²	%	m ²	%
Oranice	694.241	55,8	209.029	16,8
Vinogradi	439.824	35,3	453.860	36,5
Voćnjaci	93.127	7,5	73.785	5,9
Pašnjaci	14.413	1,2	10.599	0,9
Neobrađeno	3.015	0,2	497.347	39,9
Ukupno	1.244.620	100,0	1.244.620	100,0

Izvor: Ured za katastar Skupštine općine Korčula i rezultati terenskog kartiranja studenata 1984.

Od 1308 kartiranih parcela obradivanja, 38,9 posto je prešlo u kategoriju neobrađenog zemljišta i to uglavnom oranične površine. U 85 posto slučajeva neobrađeno zemljište stvoreno je na oraničnim parcelama, te zatim na parcelama pašnjaka i voćnjaka (7 posto parcela). Zanimljivo je da u neobrađeno zemljište razmjerno rijetko prelaze vinogradi (svega petnaestak parcela). Uz vrlo evidentan rast neobrađenog zemljišta, u Blatskom polju prisutan je i »nestanak« oranica. Kartiranjem ustanovljene oranice, naime, zauzimaju tek oko 30 posto površina oranica od stanja u katastru.

Stanje obrade parcela u Blatskom polju ukazuje na značajnu promjenu u poljoprivrednoj proizvodnji, kako naselja Blato tako i cjelokupnog otoka Korčule. Važnost obradivog zemljišta za egzistenciju Blačana, pa i Korčulana, u višestrukom je opadanju. Stanovništvo otoka, pa i Blata, napušta obradu zemljišta i okreće se listom djelatnostima izvan poljoprivrede. Taj je proces tekao u naselju Blato nešto sporije do 1971. godine nego što je to bio slučaj u drugim dijelovima korčulanske općine. Još 1971. u Blatu je živjelo oko 44 posto poljoprivrednog stanovništva (ili čak 53 posto aktivnog poljoprivrednog stanovništva). Istovremeno su i općina u cjelini, a posebno naselja Korčula i Vela Luka, imali znatno manje udjele poljoprivrednog stanovništva (tabl. 9).

Tabl. 9. Ukupno, poljoprivredno i aktivno poljoprivredno stanovništvo općine Korčula i većih korčulanskih naselja 1981. i 1981. godine

Stanovništvo		Općina	Blato	Vela Luka	Korčula
Ukupno	1971.	20.237	5.912	4.193	2.657
	1981.	18.808	3.947	4.483	3.014
Poljoprivredno	1971.	5.356	2.604	625	19
	Posto	26,6	44,0	15,0	1,0
	1981.	1.020	238	173	14
	Posto	6,0	6,0	4,0	—
Aktivno poljoprivredno	1971.	3.308	1.859	315	7
	Posto	38,0	53,0	20,0	1,0
	1981.	453	120	70	1
	Posto	7,0	8,0	1,0	—

Izvor: Popis stanovništva 1971., knjiga 9; Popis stanovništva, domaćinstava i građana 31. 3. 1981., stanovništvo, tabele po naseljima, SZZSH, Zagreb 1982.

Fot. 3. Naselje Blato, donedavno najveće na našim otocima, nalazi se u unutrašnjosti otoka Korčule, na rubu Blatskog polja (Foto: Age-foto)

Prema podacima popisa stanovništva 1981., Blato se po udjelima poljoprivrednog stanovništva izjednačilo s prosjekom korčulanske općine, te se znatno više približilo Veloj Luci i Korčuli. U Blatu je 1971. godine živjelo 49 posto ukupnog poljoprivrednog stanovništva općine, a 1981. godine tek 23 posto. Smanjenje poljoprivrednog stanovništva između 1971. i 1981. godine bilo je relativno veće u Blatu nego u općini u cjelini (indeks 89,9 i 79,0).

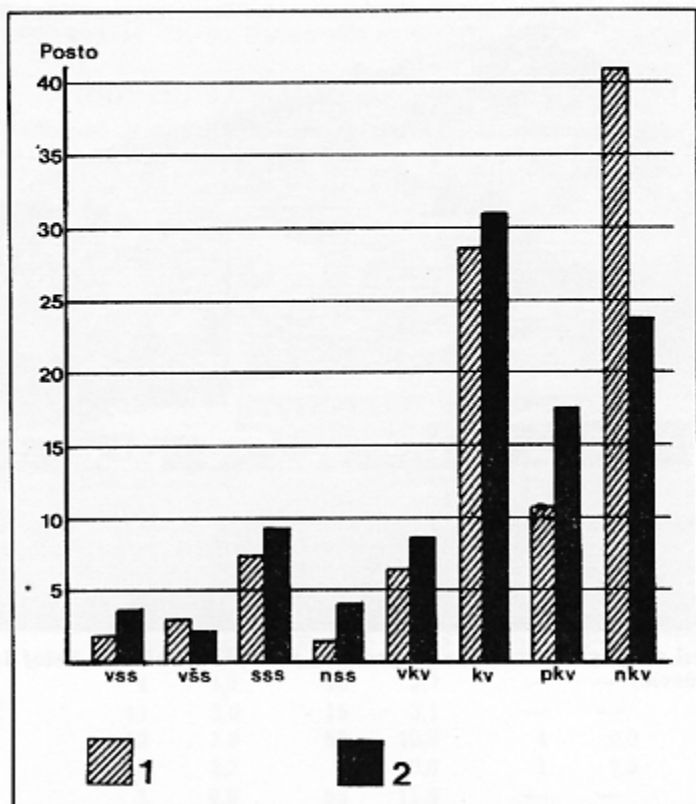
Obrada Blatskog polja počiva danas na 120 aktivnih blatskih poljoprivrednika i povremenom aktivnom sudjelovanju nepoljoprivrednog stanovništva. Tu se nalaze osnovni razlozi drastično smanjenog intenziteta obrade najvrijednijih otočkih poljoprivrednih površina. Usprkos 451 traktora-motokultivatora, koliko je zabilježeno u Blatu 1981. godine, nedostatak radne snage i interesa za obradu zemljišta Blatskog polja više je nego evidentan. Stoljećima intenzivno obrađivano polje, koje je othranilo na desetke tisuća Blačana i Korčulana, sve više zarasta u korov i šikaru.

NEKE OZNAKE INDUSTRIJSKE FUNKCIJE VELE LUKE I BLATA

U okviru terenskog praktikuma na Korčuli u svibnju 1984. godine, jedna grupa studenata (Lovre Barić, Sanda Gršković, Snježana Idaković, Dinko Mirić i Alen Vončina, voditelj dr Dragutin Feletar) imala je zadatak prikupiti podatke za neke oznake industrijske funkcije Vele Luke i Blata. To se uglavnom odnosilo na opći razvoj radnih organizacija, kvalifikacijsku strukturu zaposlenih i dnevne migracije. Grupa je posjetila sve industrijske pogone u Veloj Luci i Blatu, te u cijelosti ostvarila postavljeni cilj. Osnovni izvor podataka bio je uvid u kadrovsku evidenciju pogona, te anketiranje.

Općina Korčula je jedan od naših rijetkih otoka (uz Rab), koji je ekonomskim razvojem uspio ostvariti i kontinuirani razvoj svojeg stanovništva. U zadnjih tridesetak godina tom ekonomskom napretku, uz ostale grane, osobito pridonosi i industrija. U 1982. godini od ukupno 6349 zaposlenih u općini Korčula, u ugostiteljstvu i turizmu radilo je 3447 (38,5 posto), a u industriji 2230 radnika (35,1 posto). Industrija je 1981. godine ostvarivala 31,9 posto društvenog proizvoda općine. Ovi rezultati u razvoju industrije ostvareni su uz relativno mala ulaganja, jer najveći dio investicijskih sredstava na otoku odlazi u razvoj turističke privrede, te prometa i veza (1981. je u industriju plasirano samo 9,9 posto od ukupnih investicijskih ulaganja u općini). Po svojem značenju u zapošljavanju, industrija općine Korčule ostvarila je u zadnjih tridesetak godina vidan napredak: ako se prosjek razvijenosti za SR Hrvatsku označi sa 1,000, onda je lokacijski kvocijent za općinu Korčula 1953. iznosio 0,770 poena, za 1961. godinu 0,723, za 1971. godinu 0,783, te za 1981. godinu 1,075 poena.

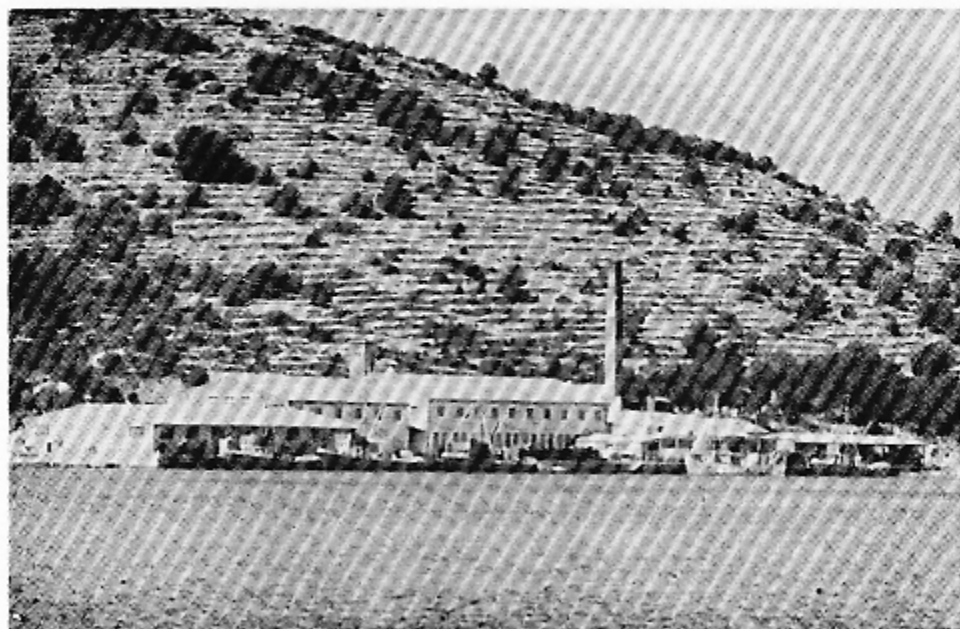
Najveći dio industrije otoka Korčule koncentriran je upravo u Veloj Luci i u Blatu: 1984. godine je 77,1 posto industrijskih radnika općine radilo u ova dva naselja. U pravilu to je posve mlada industrija, pogotovo ako se promatra sa stajališta primjene suvremenijih tehnoloških i tehničkih dostignuća. Što je i razumljivo s obzirom na faktore lokacije, najvažnija i najpropulzivnija je brodograđevna industrija (ili ona vezana uz nju). Okosnicu ove industrije čini RO »Greiben« u Veloj Luci (536 radnika 1984.), koji je osnovan još 1948., ali je bio mali pogon sve do usvajanja nove tehnologije bazirane na upotrebi plastičnih masa u gradnji čamaca i brodova. Ova je prekretnica ostvarena krajem sedamdesetih godina, pa od tada slijedi i intenzivna investicijska izgradnja. Kao značajna inovacija iz RO »Greiben« započela je 1964. godine skromna proizvodnja elektronskih uređaja, iz koje se na novoj lokaciji 1981. razvio OOUR Tvornica elektronskih uređaja (danas u sastavu RO Dalmatinska plovidba SOUR Jugobrod). Ova tvornica zapošljava sedamdeset radnika (1984.) i proizvodi široki spektar sredstava za nastavnu tehnologiju i industrijsku elektroniku. Iako ponešto udaljeno od obale, Blato je također svoju pomorsku tradiciju pretočilo u snažnu brodograđevnu industriju, ali onu koja je specijalizirana za proizvodnju opreme za plovila. RO »Radež«, pogon za izradu brodske opreme i čeličnih konstrukcija, osnovan je kao obrtnička radnja 1954., te se upornim razvojem do danas razvio u snažnu radnu organizaciju sa gotovo pet stotina zaposlenih (494 u 1984.), koja ima i izdvojeni pogon u Bristvli (45 radnika).

Sl. 6. Kvalifikacijska struktura zaposlenih u industriji Blata (1) i Vele Luke (2) utvrđena anketom 1984. godine

Fig. 6. Qualification structure of the employed in the industrial enterprises of Blato (1) and Vela Luka (2) as established by the 1984 survey

Najdužu tradiciju ima, dakako, prerada ribe, što je i inače karakteristično za veća priobalna naselja na našim otocima. Današnja velolučka »Jadranka« ima dugu i burnu povijest: ovdje je prerada ribe započela još 1892. (Verhonek, austrijski kapital), a između dva rata bila je to velika idustrija (»Sardina d.d.«), da bi 1942. bila praktički posve uništena. Godine 1946. počelo se skromno sa 80 radnika, a 1954. tvornica je iz središta Vele Luke preseljena na sadašnju lokaciju, koja je pogodna po svim standardima za preradu ribe. U zadnjih dvadesetak godina broj zaposlenih se nije bitnije mijenkao (230 u 1984.). U sklopu »Jadranke« dugo je vremena radio i pogon za proizvodnju limene ambalaže, koji se 1965. izdvojio u posebnu jedinicu i ostao na staroj lokaciji u središtu naselja — danas je to OOUR Tvornica ambalaže »8. mart« sa devedeset radnika (u sastavu Metalografičkog kombinata iz Rijeke).

Fot. 4. Pogled na pogone tvornice za preradu ribe »Jadranka« u Veloj Luci (Foto: Pavličević)

Na bazi korištenja jeftine (mahom ženske) radne snage, u Blatu su nastale još dvije tvornice. Radno intenzivna tekstilna industrija zapošljava danas gotovo četiri stotine radnika: RO »Trikop« proizvodi sve vrste konfekcije (dobrim dijelom bazirane na jeansu). Počelo se skromno 1959. sa 30 radnika, a značajniji napredak ostvaren je nakon izgradnje današnjih proizvodnih hala 1971. godine. Na bazi lokalnih izvora sirovina, 1961. počela je u Blatu skromna proizvodnja svih vrsta krede (za škole). Od početna četiri radnika, ovaj pogon razvio se do danas na gotovo osamdeset zaposlenih i djeluje u okviru zagrebačkog »Karbona«.

Analiza razvoja i poslovanja industrije Vele Luke i Blata ukazuje na logične komponente ekspanzije: najjače su se razvile one grane koje su znale iskoristiti lokalne lokacijske faktore (brodogradnja, prerada ribe, jeftina radna snaga). Razvoj strukture zaposlenih kadrova dokazuje njezino poboljšanje, osobito u zadnjem desetljeću, ali je očito da industriji Vele Luke i Blata još nedostaje stručnog (školovanog) kadra. Kod toga nešto povoljnije stoji industrija Vele Luke, što je i logično s obzirom na strukturu industrije, njezin povijesni razvoj i opću razinu školovanosti stanovništva (tablice 10 i 11).

Tabl. 10. Kvalifikacijska struktura zaposlenih u industriji Vele Luke 31. prosinca 1983. godine. Izvor: Kadrovska evidencija industrijskih pogona

Kvalifi- kacija	GREBEN		JADRANKA		8. MART		TBU		UKUPNO	
	Ukupno	Posto	Ukupno	Posto	Ukupno	Posto	Ukupno	Posto	Ukupno	Posto
VSS	26	4,6	4	1,7	—	—	5	7,1	35	3,8
VSSS	15	2,8	—	—	3	3,3	1	1,4	19	2,1
SSS	45	8,4	18	7,8	6	6,7	17	24,3	86	9,3
NSS	33	6,2	1	0,4	4	4,4	—	—	38	4,1
VKV	67	12,5	4	1,7	5	5,6	5	7,1	81	8,7
KV	192	35,8	64	27,8	15	16,7	17	24,3	288	31,1
PKV	107	19,9	27	11,8	22	24,4	2	2,9	158	17,1
NKV	51	9,5	112	48,8	35	38,9	23	32,9	221	23,8
UKUPNO	536	100	230	100	90	100	70	100	926	100

Tabl. 11. Kvalifikacijska struktura zaposlenih u industriji Blata 31. prosinca 1983. godine. Izvor: Kadrovska evidencija industrijskih pogona

Kvalifikacija	TRIKOP		RADEŽ		KARBON		UKUPNO	
	Ukupno	Posto	Ukupno	Posto	Ukupno	Posto	Ukupno	Posto
VSS	4	1,1	13	2,7	—	—	17	1,8
VSSS	11	3,0	15	3,1	—	—	26	2,8
SSS	12	3,3	53	10,8	4	6,0	69	7,5
NSS	8	2,2	3	0,6	1	1,5	12	1,3
VKV	3	0,8	55	11,2	—	—	58	6,3
KV	95	26,0	162	33,1	9	13,4	266	28,7
PKV	64	17,6	13	3,1	24	35,8	101	10,9
NKV	168	46,0	180	36,8	29	43,3	377	40,7
UKUPNO	365	100	494	100	67	100	926	100

Prikupljeni podaci o intenzitetu i pravcima dnevnih migracija u industriju Vele Luke i Blata, daju također specifičnu sliku ove pojave, koja je teško uspoređljiva sa stanjem na kopnu. Vela Luka i Blato su velika naselja, pa radnu snagu za svoje (još uvijek nedovoljne) industrijske kapacitete crpe iz vlastite sredine, što znači da će u principu dnevne migracije biti slabije razvijene. K tome valja još dodati specifičnosti položaja na otoku, nedostatka većih okolnih naselja, mogućnosti zapošljavanja u drugim granama, i slično. Stoga i nije čudno što samo 6,5 posto zaposlenih u industriji Vele Luke stanuje izvan mjesta rada, a u Blatu 12,1 posto, što je bitno manje nego u nizu općina na kopnu. Zanimljivo je kod toga spomenuti da je dnevnom migriranju sklonija ženska radna snaga (novo zapošljavanje), te da većina putuje autobusom i vlastitim automobilom.

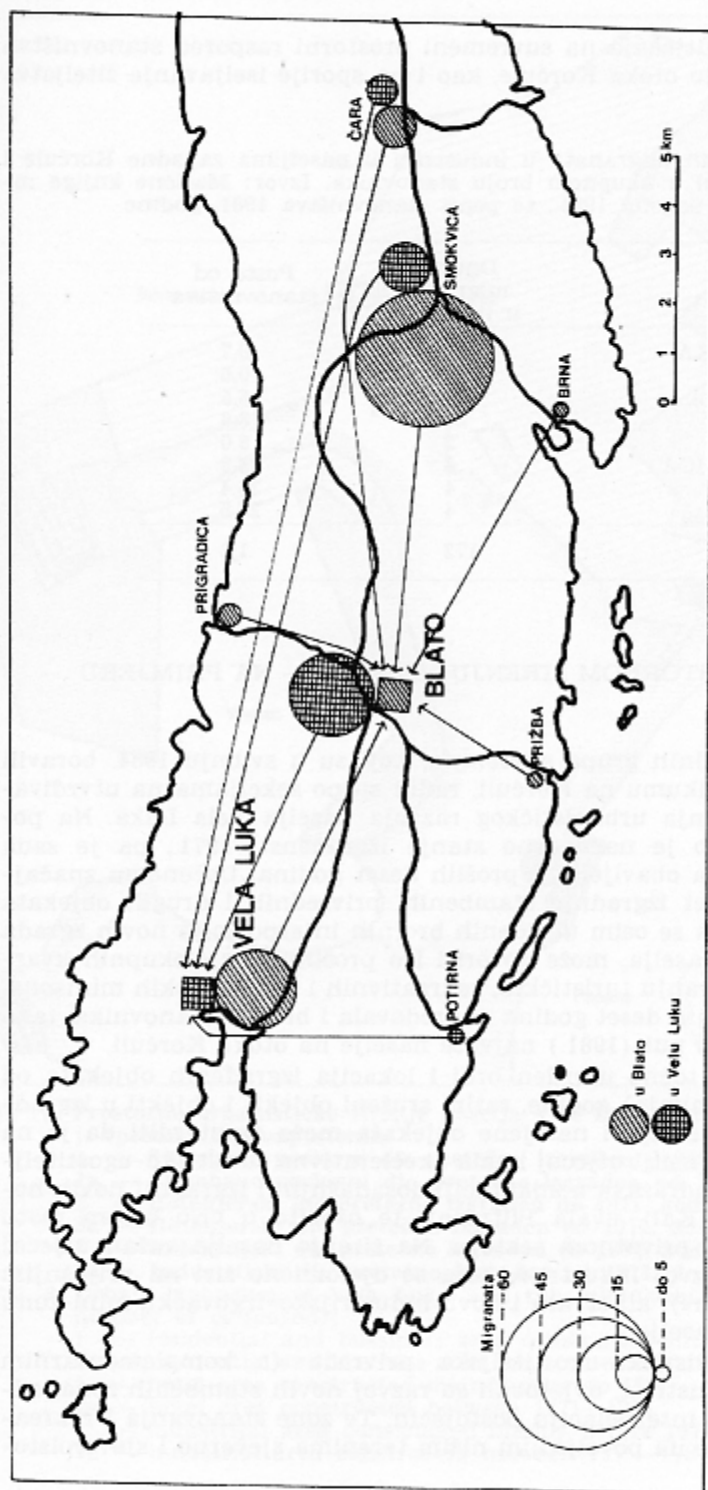
Tabl. 12. Razvijenost dnevnih migracija u industriju Vele Luke 30. travnja 1984. godine. Izvor: Matične knjige industrijskih pogona

Mjesto stanovanja		GRE-BEN	JA-DRAN-KA	8. MART	TEU	UKUPNO Ukupno	%
BLATO	Ukupno	14	16	3	—	33	55,0
	Muški	5	1	1	—	7	
SMOKVICA	Ukupno	9	8	—	—	17	28,3
	Muški	6	1	—	—	7	
ČARA	Ukupno	6	1	—	1	8	13,4
	Muški	5	—	—	1	6	
POTIRNA	Ukupno	2	—	—	—	2	3,3
	Muški	1	—	—	—	1	
UKUPNO	Ukupno	31	25	3	1	60	100
	Muški	17	2	1	1	21	
Posto od zaposlenih		5,8	10,9	3,3	1,4	6,5	

Tabl. 13. Razvijenost dnevnih migracija u industriju Blata 30. travnja 1984. godine. Izvor: Matične knjige industrijskih pogona

Mjesto stanovanja		TRIKOP	RADEŽ	KARBON	UKUPNO Ukupno	%
VELA LUKA	Ukupno	24	5	2	31	27,7
	Muški	1	3	1	5	
SMOKVICA	Ukupno	17	31	3	51	45,4
	Muški	—	29	2	31	
ČARA	Ukupno	4	12	—	16	14,3
	Muški	—	12	—	12	
PRIGRA-DICA	Ukupno	2	3	1	6	5,4
	Muški	—	3	—	3	
PRIŽBA	Ukupno	2	2	—	4	3,6
	Muški	—	2	—	2	
BRNA	Ukupno	—	4	—	4	3,6
	Muški	—	4	—	4	
UKUPNO	Ukupno	49	57	6	112	100
	Muški	1	53	4	58	
Posto od zaposlenih		13,4	11,7	8,8	12,1	

Prostorni raspored dnevnih migranata logičan je i očekivan: najviše (68) ih ima iz Smokvica, koje su jedino veće naselje bez industrije i dobro su prometno povezane s Blatom i Velom Lukom. Sama naselja Vela Luka i Blato međusobno razmjenjuju po tridesetak pendlera. Ostala naselja (zaseoci) daju u apsolutnom broju razmjerno malo dnevnih migranata (Tablice 12 i 13). Međutim, ako se broj dnevnih migranata stavi u odnos s brojem stanovnika naselja, onda se dobije bitno drugačija slika prostornog razmještaja. Iz zaselaka Prigradice, Prižbe i Brne svakodnevno na posao u industriju u susjedna naselja putuje gotovo cjelokupno aktivno stanovništvo, dok je ta diferencijacija u Smokvici, Čari i Potirni znatno manja, a u Veloj Luci i Blatu neznatna (Tablica 14). Industrija, bez sumnje, ima ta-

Sl. 7. Intenzitet dnevnih migracija u industriju Vele Luke i Blata 1984. godine
 Fig. 7. Intensity of daily commutation to the industrial enterprises of Vela Luka and Blato in 1984

kođer sve važnijeg utjecaja na suvremeni prostorni raspored stanovništva i na zapadnom dijelu otoka Korčule, kao i na sporije iseljavanje žiteljstva iz toga kraja.

Tabl. 14. Broj dnevnih migranata u industriju u naseljima zapadne Korčule i njihov udjel u ukupnom broju stanovnika. Izvor: Matične knjige industrijskih pogona 1984., te popis stanovništva 1981. godine

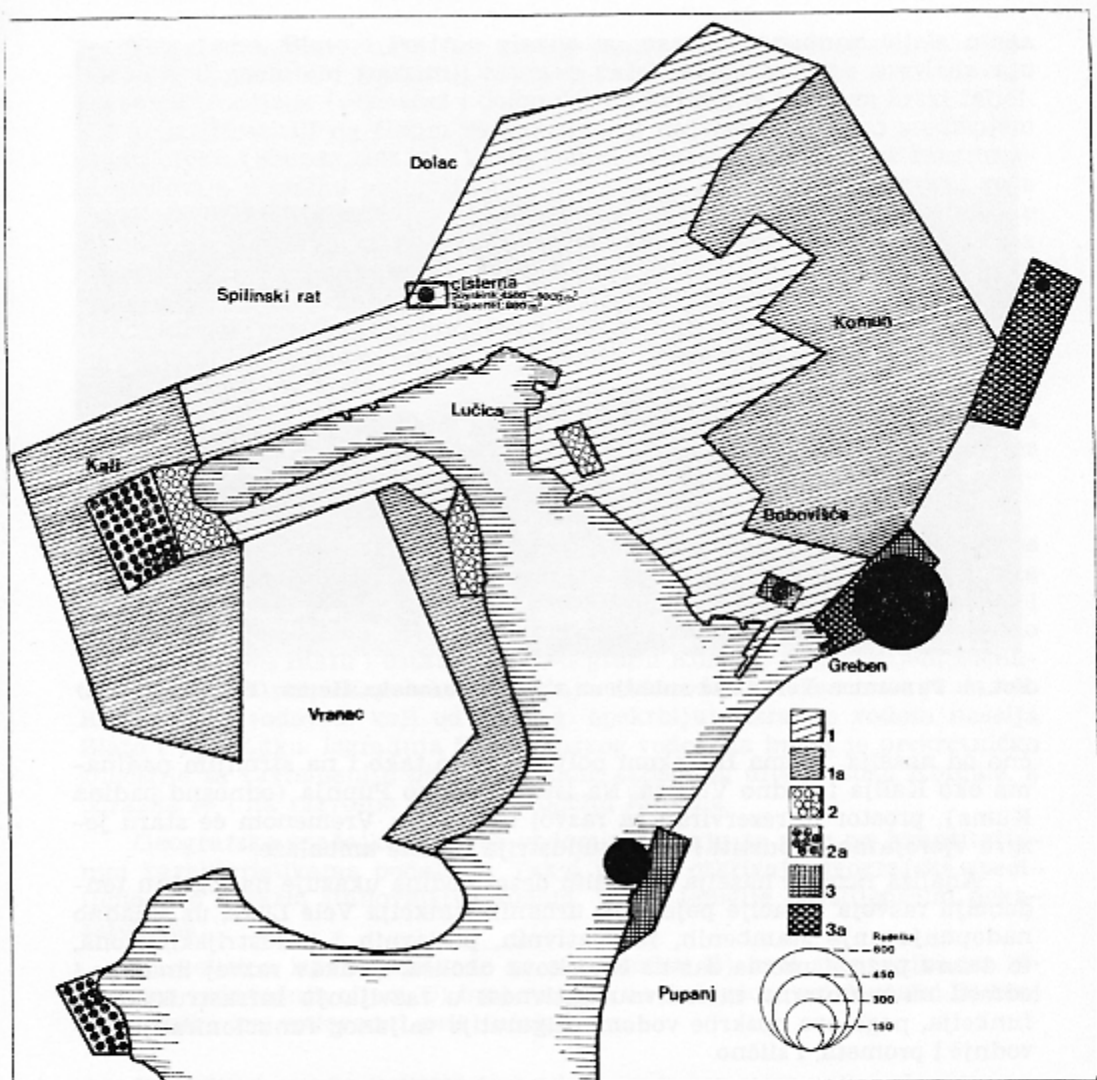
Naselje	Dnevnih migranata u industriju	Posto od stanovništva
VELA LUKA	31	0,7
BLATO	33	0,6
SMOKVICA	68	6,5
ČARA	24	3,6
POTIRNA	2	8,0
PRIGRADICA	6	28,5
PRIŽBA	4	36,4
BRNA	4	28,5
UKUPNO	172	1,6

PROMJENE U PROSTORNOM ŠIRENJU NASELJA — NA PRIMJERU VELE LUKE

Članovi svih radnih grupa studenata, koji su u svibnju 1984. boravili na terenskom praktikumu na Korčuli, radili su po sekcijama na utvrđivanju današnjeg stupnja urbanističkog razvoja naselja Vela Luka. Na postojećoj podlozi bilo je naznačeno stanje izgrađeni 1971., pa je sada utvrđivana izgradnja obavljena u prošlih deset godina. Uočene su značajne razlike- intenzitet izgradnje stambenih, privrednih i drugih objekata bio je vrlo izrazit, pa se osim utvrđenih brojnih interpolacija novih zgrada u stari organizam naselja, može govoriti i o proširenju cjelokupnih kvartova, odnosno uređivanju turističkih, rekreativnih i industrijskih minizona. Vela Luka je u zadnjih deset godina napredovala i brojem stanovnika, tako da je postala po prvi put (1981.) najveće naselje na otoku Korčuli.

Kartiranjem je točno utvrđen broj i lokacija izgrađenih objekata od 1971. do 1984. (30. travnja) godine, zatim srušeni objekti i objekti u izgradnji. Analizom razmještaja i namjene objekata može se utvrditi da je na razvoj naselja najsnažniji utjecaj imala akcelerativna turističko-ugostiteljska privreda, što se odražava u adaptaciji dosadašnjih i izgradnji novih hotelskih kapaciteta (Kali, uvala Plitvine), te osobito u vrlo brzom rastu turističke ponude u privatnom sektoru. Na širenje naselja važan utjecaj imao je i znažni razvoj industrije, koja se djelomično širi na prijašnjim lokacijama (»Greiben«), ali stvara i novu industrijsko-trgovačku mini-zonu sjeveroistočno od naselja.

Razvijajuća turističko-ugostiteljska privreda (s komplementarnim granama), kao i industrija, uvjetovali su razvoj novih stambenih zona, odnosno obnavljanje i interpolaciju postojećih. Te zone stanovanja i rekreacije ponajviše se šire na povoljnijim nižim terenima sjeverno i sjeveroisto-

Sl. 8. Prostorno urbanističko širenje naselja Vele Luke i mikrolokacije industrije (prema broju zaposlenih)

- 1 — Stambeno-poslovni dio pretežno izgrađen do 1971. godine
- 1a — Stambeno-poslovni dio pretežno izgrađen od 1971. do 1984. godine
- 2 — Hotelijerski dio pretežno izgrađen do 1971. godine
- 2a — Hotelijerski dio pretežno izgrađen od 1971. do 1984. godine
- 3 — Industrijski dio pretežno izgrađen do 1971. godine
- 3a — Industrijski dio pretežno izgrađen od 1971. do 1984. godine

Fig. 8. Urban expansion of Vela Luka and the microlocations of industry (by number of employed):

- 1 — residential and business area constructed mostly prior to 1971
- 1a — residential and business area constructed mainly between 1971—1984
- 2 — hotel area constructed mainly prior to 1971
- 2a — hotel area constructed between 1971—1984
- 3 — industrial area constructed mainly before 1971
- 3a — industrial area constructed between 1971—1984

Fot. 5. Panorama Vele Luke snimljena s prvih obronaka Huma (Foto: Age-foto)

čno od naselja, prema Blatskom polju, ali isto tako i na strmijim padinama oko Kalija i podno Vranca. Na istoku, podno Pupnja (odnosno padina Kuma), prostor je rezerviran za razvoj industrije. Vremenom će staru jezgru vjerojatno napustiti i stara industrija limene ambalaže.

Analiza razvoja naselja u prošlih deset godina ukazuje na logičnu tendenciju razvoja lokacije pojedinih urbanih funkcija Vele Luke, uz skladno nadopunjavanje stambenih, rekreativnih, poslovnih i industrijskih zona, te dužnu pažnju prema zaštiti čovjekova okoliša. Ovakav razvoj imao je i odraza na razmjerno intenzivnu aktivnost u razvijanju infrastrukturnih funkcija, pogotovo opskrbe vodom, osiguranje valjanog funkcioniranja odvodnje i prometa, i slično.

OPSKRBA STANOVNIŠTVA VODOM

Geografske značajke opskrbe stanovništva vodom obuhvaćaju prikaz kvantitativnih i kvalitativnih svojstava specifičnih pokazatelja u službi gospodarenja vodama za potrebe suvremenog društva.

Opskrba stanovništva vodom ovisna je prvotno o količini raspoloživih zalha slatke vode. Poželjno je stoga upoznati hidrogeološke značajke terena (1).

1) M. Herak (1956): Hidrogeološke prilike otoka Korčule. Arh. Inst. za geol. istraž. 2721. Zagreb.
D. Petrović (1957—1958): Prilog poznavanju hidroloških prilika ostrva Korčule. Zbornik radova Instituta »Jovan Cvijić«. Knj. 2—3, Beograd.
A. Magdalenić (1960): Geološka i inženjersko-geološka istraživanja. Knj. I i II, Arh. Inst. za geol. istraž. 3261. Zagreb.

Vela Luka, Blato i Potirna glavna su naselja zapadnog dijela otoka Korčule. U geološkoj izgradnji zapravo petrološkom sastavu prevladavaju karbonatne stijene (vapnenci i dolomiti) na kojima je razvijen krški reljef. Krš je najizrazitiji na čistim vapnencima u najvišem i gotovo središnjem dijelu otoka (Klupca, 568 m). Iz tog vapnenačkog sklopa šire se razgranata uzvišenja u obliku pošumljenih pristranaka, koja dobro uokviruju veća i manja udubljena redovito ispunjena rahlim pokrovom. Postojeće razlike u litološkom sastavu karbonatnih stijena vrlo su značajne i očituju se na izgled i važnost glavnih krajolika. U istočnim predjelima otoka raširene su pretežno otpornije vapnenačke stijene s tipičnijim krškim i raščlanjenijim reljefom, dok u zapadnim krajevima ima više trošivih dolomita na kojima su oblici općenito blaži, pejzaž je pitomiji, krška udubljena su veća i bogatija rastresitim tlom.

Korčula je u osnovi krški otok ali s brojnim specifičnostima. Opskrba vodom u krškim krajevima, posebice na krškom otoku, predstavlja čitav niz teškoća. Za opskrbu vodom na otoku Korčuli, osobito njenog zapadnog dijela, od najvećeg značenja je Blatsko polje (2).

U Blatskom polju izgrađeno je crpilište kome je u ljetu 1984. godine prosječna izdašnost bila 50 litara vode u sekundi (3). Na temelju te količine Korčulanski vodovod, a u skladu s društveno-gospodarskim potrebama i planskim smjernicama, izvršio je raspodjelu te je 40% vode namijenjeno Veloj Luci, 35% Blatu i ostatak od 25% gradu Korčuli. Kaptiranjem zdenaca (bunara) u polju započela je gradnja vodovodne mreže i tako je nastao Korčulanski vodovod, koji od 1961. g. opskrbljuje izravno vodom naselja Blato i Vela Luku. Izgradnja Korčulanskog vodovoda imala je prekretničko značenje za suvremeniju opskrbu vodom zapadnog dijela otoka Korčule, a odrazila se i na razvojne procese u općini Korčula.

Geografske značajke opskrbe vodom zasnivaju se prvo na kvantitativnim karakteristikama podataka. Takvi podaci otkrivaju geografske specifičnosti u opskrbi stanovništva vodom, jer se temelje na slijedećim pokazateljima:

A) količina isporučene vode na stanovnika, B) broj stanovnika na kilometar vodovodnih cijevi, C) broj stanova na vodovodni priključak i D) broj stanovnika na vodovodni priključak.

A) Redoslijed prema količini isporučene vode na stanovnika glavnih naselja iz vodovoda u kubičnim metrima, stanje: 1984. g.

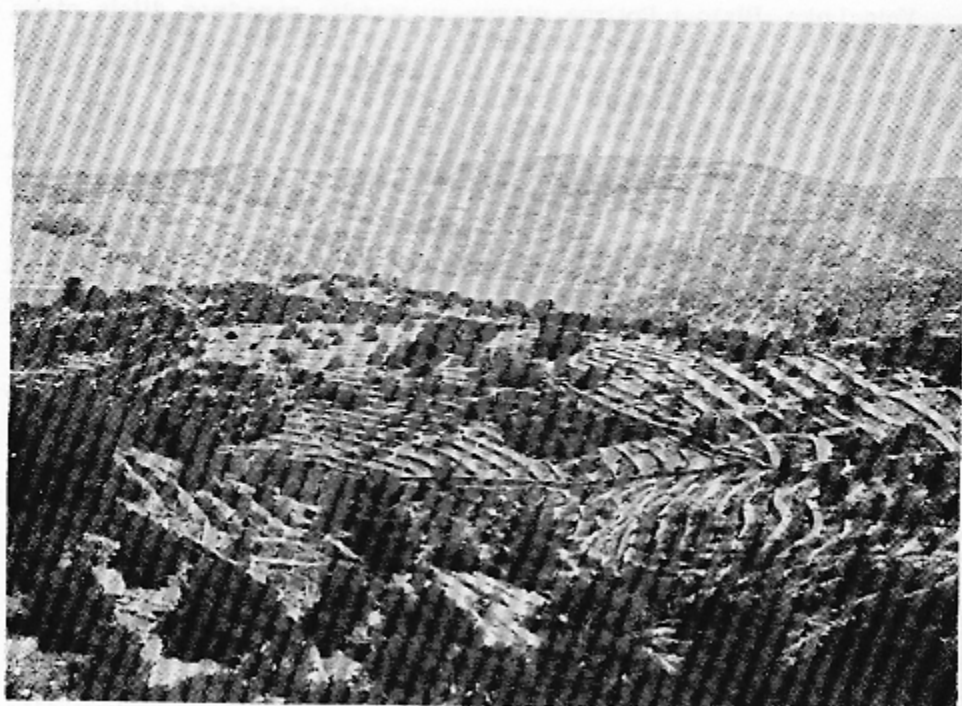
1. Blato	143,6
2. Vela Luka	143,5

Prema količini isporučene vode na stanovnika Blato i Vela Luka u povoljnijem su položaju od grada Korčule i ostalih mjesta na istočnom dijelu otoka, kao i drugih turistički poznatijih središta na našim otocima i duž jadranskog primorja SFR Jugoslavije (4).

2) A. Kalogjera (1969): Otok Korčula. Radovi Geografskog instituta. Sv. 8, Zagreb.

3) A. Marlinović, tehničar iz Uprave Korčulanskog vodovoda u Blatu dao nam je navedene podatke, te mu se najljepše zahvaljujemo.

4) J. Riđanović (1980): Geografske specifičnosti u opskrbi vodom gradskog stanovništva SFRJ na primjeru SRH. Spomen Zbornik o 30. obljetnici GDH, Zagreb.

Fot. 6. Tipičan krški krajolik u zapadnom dijelu Korčule s fosiliziranim ostacima ranijeg agrarnog iskorištavanja (Foto: Pavličević)

Slijedeća značajna veličina je vodovodna mreža. Zanimljive su dvije godne, 1971, kada je duljina vodovodnih cijevi iznosila 9 500 m i 21 223 m razvodne mreže i 1984. g, kada se povećala duljina vodovodnih cijevi na 13 500 m a razvodna mreža se proširila na 33 983 m.

B) Redoslijed prema broju stanovnika na kilometar vodovodnih cijevi:

Godine 1971.		Godine 1984.	
1. Vela Luka	481,9	1. Vela Luka	242,5
2. Blato	482,6	2. Blato	243,1
3. Potirna	500,0	3. Potirna	250,0

Ti podaci ukazuju na tempo i ritam izgradnje vodovodne mreže, te vrlo visoki položaj naseља zapadnog dijela otoka Korčule u sklopu SR Hrvatske, posebice Jadranskog otočja.

Vodovodni priključci također su karakteristična kvantitativna veličina bilo da se usporedba vrši prema broju stanova (C) ili broju stanovnika (D).

C) Redoslijed prema broju stanova na vodovodni priključak:

Godine 1971.		Godine 1984.	
1. Vela Luka	1,38	1. Vela Luka	0,64
2. Blato	1,40	2. Blato	0,65

D) Redoslijed prema broju stanovnika na vodovodni priključak:

Godine 1971.		Godine 1984.	
1. Vela Luka	4,62	1. Vela Luka	2,03
2. Blato	5,67	2. Blato	2,21

Iz omjera vodovodnih priključaka prema broju stanova i na broj stanovnika u Veloj Luci i Blatu može se zaključiti, da naselja zapadnog dijela otoka Korčule imaju razvijen taj dio komunalnog standarda iznad republičkog i jugoslavenskog prosjeka. U okviru zapadnog dijela otoka Korčule Vela Luka ima izvjesne prednosti u standardu vodovodnih i sanitarnih instalacija pred Blatom i to u najnovijem razdoblju.

U nastavku potrebno je upoznati razmještaj i veličinu naselja zapadnog dijela otoka Korčule prema broju domaćinstava (Sl. 9).

I) Redoslijed naselja prema broju stanovnika i domaćinstava, 1971. g.

1) Blato	5 912	1 571
2) Vela Luka	4 193	1 357
3) Potirna	25	13

Blato je tada bilo najveće naselje i na Korčuli i na svim otocima. Vela Luka je na drugom mjestu, dok je Potirna posljednja s daleko manjim brojem stanovnika.

II) Redoslijed naselja prema broju stanovnika i domaćinstava, 1981. g.

1) Vela Luka	4 395	1 483
2) Blato	3 843	1 115
3) Potirna	13	9

U narednom desetljeću Vela Luka ima više stanovnika od Blata i postaje vodeće naselje u zapadnom dijelu otoka Korčule.

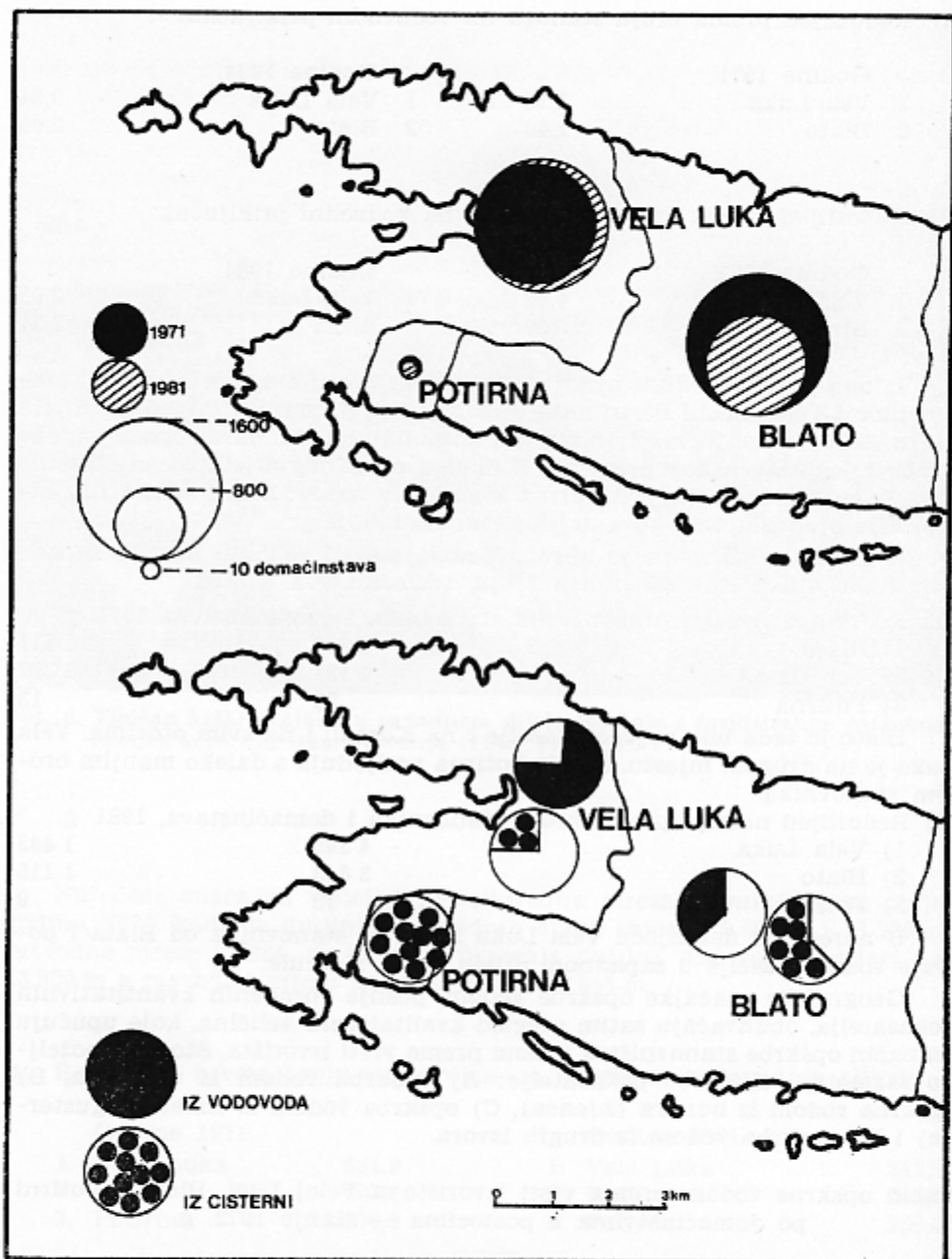
Geografske značajke opskrbe vodom, poslije obrađenih kvantitativnih pokazatelja, obuhvaćaju zatim pregled kvalitativnih veličina, koje upućuju na način opskrbe stanovništva vodom prema vrsti izvorišta. Stoga je poželjno razmotriti slijedeće pokazatelje: A) opskrba vodom iz vodovoda, B) opskrba vodom iz bunara (zdenca), C) opskrba vodom iz cisterne (gusterne) i D) opskrba vodom iz drugih izvora.

Način opskrbe vodom prema vrsti izvorišta u Veloj Luci, Blatu i Potirni po domaćinstvima u postocima — stanje 1972. g.

A) Redoslijed naselja prema opskrbi vodom iz vodovoda:

1. Vela Luka	74,75
2. Blato	38,00
3. Potirna	—

Vela Luka ima suvremeniju opskrbu stanovništva vodom od Blata.

Sl. 9. Broj domaćinstava u naseljima Vela Luka, Blato i Potirna 1971. i 1981. godine (gornja slika), te način opskrbe njihovog stanovništva vodom 1981. godine (donja slika)

(Crteži: V. Banfić — sl. 3; D. Feletar — ostali)

(Figures: V. Banfić — Fig. 3; D. Feletar — the rest)

B) Redoslijed naselja prema opskrbi vodom iz bunara (zdenaca):

	Kopani	Bušeni	Ukupno
1. Blato	0,20	—	0,20
2. Vela Luka	—	—	—
3. Potirna	—	—	—

Zdenci (bunari) kao objekti za opskrbu vodom u zapadnom dijelu otoka Korčule imaju malo značenje i prava su rijetkost zbog specifičnih hidrogeoloških značajki terena.

C) Redoslijed naselja prema opskrbi vodom iz sicterni (gusterni):

1. Potirna	100,00
2. Blato	61,70
3. Vela Luka	25,00

Malobrojno stanovništvo Potirne opskrbljuje se vodom isključivo iz cisterni (gusterni). To je u skladu s krškom prirodom kraja i relativnom izoliranošću naselja. Zanimljivo je da se preko 60% domaćinstava u Blatu godine 1972. opskrbljivalo vodom iz gusterni.

D) Redoslijed naselja prema opskrbi vodom iz drugih izvora:

1. Vela Luka	0,25
2. Blato	0,10
3. Potirna	—

Udio drugih izvora u opskrbljivanju stanovništva vodom zapadnog dijela otoka Korčule je zanemariv.

Opskrba vodom stanovništva u Veloj Luci, Blatu i Potirni ovisna je o geografskoj strukturi otoka Korčule, hidrogeološkim značajkama terena, ekonomskoj politici, kao i o dosegnutom stupnju društveno-gospodarskog razvoja općine Korčula.

U prikupljanju dokumentacije, koja se za sada statistički ne objavljuje, dali su studenti II nastavne godine značajan doprinos sudjelovanjem u radu na terenu. Obradom upitnika provedenih anketa 1972. g. i 1984. g., osobito njihovim uspoređivanjem, upotpunili smo spoznaju o stvarnom stanju opskrbljenosti stanovništva vodom i stupnju opremljenosti domaćinstava higijensko-sanitarnim uređajima u naseljima zapadnog dijela otoka Korčule. Takav način rada mnogostruko je značajan i u skladu je s novim smjernicama Sveučilišta u Zagrebu o stručnoj izobrazbi i suvremenom odgoju naše studentske omladine (5).

5) J. Ridanović (1969): Uloga i značenje geografa u istraživanju voda. Prvi kongres o vodama Jugoslavije. Knj. II. Beograd.

IZVORI I LITERATURA

1. Protokol terenske nastave studenata II godine studija Geografskog zavoda PMF u Vela Luku i Blato, 15—23. svibnja 1984.
2. Kadrovske evidencije i matične knjige industrijskih radnih organizacija Vela Luke i Blata.
3. Dokumentacija Ureda za katastar Skupštine općine Korčula.
4. Popisi stanovništva 1971. i 1981. godine, RZS Zagreb.
5. A. Kalogjera: Otok Korčula, Radovi 8, Zagreb 1969.
6. Geografija SR Hrvatske, 6, Zagreb 1974.
7. A. Malić: Regionalne razlike i promjene površina kategorija iskorištavanja poljoprivrednog zemljišta SR Hrvatske, Geografski glasnik, 45, Zagreb 1983.
8. M. Herak: Hidrološke prilike otoka Korčule, Zagreb 1956.
9. J. Ridanović: Geografske specifičnosti u opskrbi vodom gradskog stanovništva SFRJ na primjeru SRH, Spomen zbornik GDH, Zagreb 1980.

Summary

GEOGRAPHICAL BASIS OF CONTEMPORARY CHANGE ON THE WESTERN PORTION OF THE ISLAND OF KORČULA

by

I. Crkvenčić, D. Feletar, A. Malić, M. Počakal, J. Ridanović

This article is the result of team work conducted on the western portion of the island of Korčula within the frame of field work with 2nd year geography students in 1984. Earlier field work conducted in that area (1970—1972), provided the basis for comparison.

The article deals with the level of deagrarianisation and its impact on the household types and the population structure based on age groups and occupation (obtained by a survey); further, the structure of contemporary agriculture, especially in Blatsko Polje (based on the mapping of exploitation categories), some of the fundamental characteristics of the development of industry in Vela Luka and Blato (the employed by their qualification structure, locational factors, daily commutation), the territorial expansion of the settlement Vela Luka (based on the mapping of the whole settlement), and — lastly — the water supply system as an indicator of the level of social development attained (based on a survey and data from some other sources).

The abovementioned data reflect an advanced deagrarianisation process at work in the settlements on the western portion of Korčula as well as its characteristic consequences in the population structure, the standard of living, the differentiated expansion of the settlements and in the development of secondary and tertiary activities.